

Csanádpalota Város Önkormányzatának Képviselő-testülete 2016. május 25-én döntött a Csanádpalotai Települési Értéktár Bizottság (a továbbiakban: bizottság) megalakításáról azzal a céllal, hogy a bizottság azonosítsa a városunk közigazgatási területén fellelhető nemzeti értékeket, létrehozza a települési értéktárat és ellássa az értékek gondozásával kapcsolatos feladatokat. A bizottság jelenleg 5 fővel dolgozik, tanácskozásaira az adott témának megfelelően meghívják a polgármestert, a művelődési ház, a Honismereti Kör, a Helytörténeti Egyesület képviselőjét és a témában jártas szakértőt is.

A **Csanádpalotai Települési Értéktár** a város nemzeti értékeinek adatait tartalmazó gyűjtemény.

Az értéktár célja a település felkutatott, helyi értékkel bíró szellemi, emberi, tárgyi és természeti kincseinek, összegyűjtése, rendszerezése és bemutatása.

Az értéktár feltöltésében bárki részt vehet, javaslatával gyarapíthatja a gyűjteményt.

2023 végéig huszonkilenc anyag került a települési értéktárba.

A Csanádpalotai Települési Értéktárba került anyagok megtekinthetők a csanadpalota.hu önkormányzati oldalon, valamint FaceBook-on (Csanádpalota Települési Értéktár) is.

Reméljük, hogy ez a kincs a lakosság közreműködésével folyamatosan bővülni fog! Várjuk az új javaslatokat, ötleteket, és nagy örömmel vesszük, ha a meglévőkhez tudnak valamit hozzátenni, egy fényképet, egy kiegészítést vagy akár egy jó sztorit a leírtakkal kapcsolatban.

A gyűjteményben szereplő értékek

2023. december 14.

- Nepomuki Szent János Római Katolikus Templom és Plébánia

2023. szeptember 8.

- Kelemen László Emlékpark bekerült a Csongrád-Csanád Vármegyei Értéktárba (12/2023. (IX. 08.) CsCsVÉB határozat)

2023. május 11.

- Csanádpalotai Hagyományőrző Néptáncsoport értékőrző tevékenysége
- Búzavirág Népdalkör és Citerazenekar hagyományőrző tevékenysége
- Dér István festőművész (1937-1993) életútja, csanádpalotai vonatkozásai

2022. július 21.

- Füstölt gomolyatúró
- Kovács Péter cipésműhelye
- Lámpagyűjtemény

2021. július 8.

- Németiné Kodrán Erzsébet szellemi értékteremtő és helytörténeti munkássága
- A Csanádpalotai Nepomuki Szent János Római Katolikus Templom harangjai

2020. július 10.

- Volt egyszer egy Gimnázium Csanádpalotán

2019. december 19.

- Diákszínjátás Csanádpalotán
- Kelemen László Emlékpark

2019. március 26.

- Csőrege
- Emeletes iskola
- Nagy Péter családjának kötélgyártó tevékenysége
- Népi imák Csanádpalotán
- Nepomuki Szent János szobor
- Őshonos cigája fajta juh tenyésztése Csanádpalotán
- Vízenkött-kútbakótt

2018. december 7-i ülésen nyilvántartásba vett helyi nemzeti értékek:

- A Kelemen László Emlékeért Kulturális Alapítvány értékörző, értékteremtő tevékenysége
- Gólyák Csanádpalotán

2017. október 11-i ülésen nyilvántartásba vett helyi nemzeti értékek:

- Csanádpalota - Földvár

2017. március 30-i ülésen nyilvántartásba vett helyi nemzeti értékek:

- Asztalos P. Kálmán Csanádpalota történetének, néprajzának írója
- Brengarten Henrik falufejlesztő tevékenysége
- Kálmány Lajos, a népi kultúra gyűjtője
- Emeletes községháza
- Margarinos kifli
- Tarhonyakészítés
- Tótkalács

Tartalom

1. A Csanádpalotai Nepomuki Szent János Római Katolikus Templom harangjai	4
2. A Kelemen László Emlékeért Kulturális Alapítvány értékőrző, értékteremtő tevékenysége	5
3. Asztalos P. Kálmán Csanádpalota történetének, néprajzának írója	6
4. Brengarten Henrik falufejlesztő tevékenysége	7
5. Búzavirág Népdalkör és Citerazenekar	8
6. Csanádpalota – Földvár	9
7. Csanádpalotai Hagyományőrző Néptáncsoport értékőrző tevékenysége	10
8. Csőrege	11
9. Dér István festőművész (1937-1993) életútja, csanádpalotai vonatkozásai	12
10. Diákszínjátszás Csanádpalotán	13
11. Emeletes iskola	14
12. Emeletes községháza	15
13. Füstölt gomolyatúró	16
14. Gólyák Csanádpalotán	17
15. Kálmány Lajos, a népi kultúra gyűjtője	18
16. Kelemen László Emlékpark	19
17. Kovács Péter cipésműhelye	20
18. Lámpagyűjtemény	21
19. Margarinos kifli	22
20. Nagy Péter családjának kötélgyártó tevékenysége	23
21. Németiné Kodrán Erzsébet (1934 – 2023) szellemi értékteremtő és helytörténeti munkássága	24
22. Népi imák Csanádpalotán	25
23. Nepomuki Szent János Római Katolikus Templom és Plébánia	26
24. Nepomuki Szent János szobor	27
25. Őshonos cigája fajta juh tenyésztése Csanádpalotán	28
26. Tarhonyakészítés	29
27. Tótkalács	30
28. Vízenkőtt-kútbakótt	31
29. Volt egyszer egy gimnázium	32

1. A Csanádpalotai Nepomuki Szent János Római Katolikus Templom harangjai

Szakterületenkénti kategória: épített környezet

A palotai plébániát a Kincstár birtokán, Csanád vármegyében 1768-ban alapították. A Kegyúr tehát a Kincstár volt. A templomot és a plébánia épületét szintén a Kamara építette. A templom és az egyházközség védőszentje Nepomuki Szent János lett.

A templomot 1773. május 16-án a csanádi püspök megbízásából Pétsi István pécskai plébános benediktálta (áldotta meg). A templom belső felszereléséhez nagyban hozzájárult Lovász Zsigmond az Aradon működő kamarai adminisztrátor.

A négy harangot 1780. november 16-án Kristovich Imre, csanádi püspök benediktálta. Kettőt Nepomuki Szent János, a harmadikat, a lélekharangot Szent József, a negyediket Keresztelő Szent János tiszteletére.

1842-ben az Egyházközség két tönkrement harang helyére másik kettőt vett. Az egyiket Szent József, a másikat Keresztelő Szent János tiszteletére áldotta meg Lonovics József püspök.

Az I. világháborúban 1917. február 28-án vették le az elrekvirált harangok. Egy zászlós vezetésével jöttek katonák, akik egy óra leforgása alatt vették le a toronyból a három harangot. Utoljára még egy fél órán át szóltak a harangok. A levételt igen sokan nézték végig és sajnálkozva, némelyek könnyezve állták körül a levett harangokat, mivel virág nem volt, hiszen még hó borította a határt, babérlevelekből font koszorúval díszítették fel a harangokat.

Az 1914-18-as világháború céljaira elrekvirált harangok pótlására 1923-ban került sor. Ekkor egy Kaposi Gyula nevű káplán került a faluba, aki kitűnő szervező volt, s az új harangok vásárlásához nagyban hozzájárult. Szedte a lakosság részéről felajánlott pénzt és gabonát. Utóbbit gabonakereskedőknél értékesítette. Egy harang díját Nacsa Imre és neje Csala Rozália fizette ki. A gyűjtés eredményeképpen 1923-ban 4 harangot öntöttek. A harangok súlya: 305, 188, 108 és 53 kg volt. Mind a négyet Ducsák István őrszentmiklósi harangöntő mester készítette.

Harangszentelés (1965)

Csanádpalota harangjainak szomorú története 40 év múltán folytatódott. 1963. szeptember 3-án éjjel kigyulladt a templomtorony, s mire a tűzoltóság megakadályozta a tűz tovaterjedését, a harangok darabokra szakadózva hullottak le. A darabokra hullott harangokat a parókia udvarába hordták, majd egy kis utánjárás után Szlezák László, őrszentmiklósi harangöntőhöz szállították, aki 1964-ben újraöntötte a harangokat.

1965. május 6-án dr. Illyas József, püspök, apostoli kormányzó megszenteli az újraöntött négy harangot. A harangok június 20-án az úrnapi körmenetben szólalnak meg együtt.

2. A Kelemen László Emlékéért Kulturális Alapítvány értékőrző, értékteremtő tevékenysége

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

Csanádpalota azzal az országos fontosságú ténnyel is büszkélkedhet, hogy itt található az első magyar nyelvű színház egykori igazgatójának, Kelemen Lászlónak a sírja. Ma már méltó helyen adózhatunk e neves személy emlékének, köszönhetően az 1993-ban néhány lelkes lokálpatrióta kezdeményezésére megalakult alapítványnak. Az alapítvány elsődleges céljai között szerepelt Kelemen László sírhelyének rendbetétele és a továbbiakban annak rendezetten tartása. Legfontosabb eredményeik:

- a régi temető helyén megtörtént a tereprendezés, füvesítés, fásítás, létrejött a Kelemen-emlékpark,
- az Emlékparkban található 1863-ban épült kápolna visszanyerte szépségét, kívül-belül felújították,
- felújításra került és sírkegyhellyé alakult Kelemen László nyughelye,
- a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadisírgondozó Iroda, valamint annak akkori igazgatója, Erdős László ezredes közreműködésével épült meg a Hősi Panteon, ahol 1848-as, I. és II. világháborús, valamint az 1956-os forradalom elesettjei kaptak végső nyughelyet,
- az Emlékpark területén felújították azokat a még menthető síremlékeket, ahol olyan személyek nyugszanak, akik sokat tettek a település érdekében,
- a 90 éves évfordulóra Trianon-kopjafát állíttatott az alapítvány.

A Nemzeti Színház: Advent a Hargitán című előadása Csanádpalotán, 1994-ben

A csanádpalotaiak beteljesítették álmukat, Kelemen László örök nyughelyét egy olyan gyönyörű parkká alakították, amely a helyi megemlékezések ünnepi keretét adhatja ma már.

A településen megpezsdült a kulturális élet, a helyi amatőr színjátszók mellett nagyhírű színházak, elismert művészei szórakoztatták a lakosságot.

Az alapítvány támogatja az iskolai színjátszást, a vers- és prózamondó versenyeket. Elkészült az a tíz tablóból álló kiállítási anyag - **Földön járó csillagok, Kelemen László és az első magyar színtársulat** címmel-, melyet több hazai és határon túli településen is megtekinthetett már az érdeklődő közönség.

Az alapítvány támogatja az iskolai színjátszást, a vers- és prózamondó versenyeket, színjátszó találkozókat. Évről-évre az amatőr színjátszás gyönyörűségére műkedvelő csoportok találkoznak Palotán, akik nemcsak hobiból játszanak, hanem építik a helyi közösségeket, erősítik a generációk közötti kapcsolatokat is.

Az elképzelések megvalósulásához Ádók István, alapító tag szavait idézve „**sok-sok időre, kétkezi és lelki munkára volt szükség, és sokszor tűnt úgy, hogy az elképzelésünk kudarcra van ítélve. De ezúttal is bebizonyosodott, hogy az akarat és az összefogás nem ismer lehetetlent**”.

3. Asztalos P. Kálmán Csanádpalota történetének, néprajzának írója

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

2017-ben elsőként került be a települési értéktárba, 2019-ben posztumusz díszpolgári címet kapott Asztalos P. Kálmán, Csanádpalota történetének, néprajzának írója.

Asztalos P. Kálmán emléktáblája

1905. március 22-én született, ízig-vérig parasztember volt. Tizenévesen írta első verseit. 1926-ban a Képes Világban, később a Magyar Falu és a Vasárnap című hetilapokban, és a Marosvidék c. megyei lapban jelentek meg versei. Kedvelt elfoglaltsága volt a méhészkedés is. Tapasztalatairól a Méhtenyésztés c. lapban rendszeresen tudósított. Parasztiró jelzővel illették. Vasárnapi emlékezők, és Kipattant szikrák cím alatt írta hetente gondolatait. A sérelmek megírásáért a főszerkesztőtől annyi figyelmeztetést kapott, hogy már nem is vette komolyan. Írásait mindenütt szívesen fogadták, a Délvidéki Hírlap szerkesztője újságírónak is hívta. "Parasztnak születtem, az is maradok" - hangzott a válasz. Foglalkozott népmese gyűjtéssel is, és előadásokat tartott a falu történetéről.

1928-ban az Asztalos Péter nevet Asztalos P. Kálmánra módosította, mivel már volt egy ilyen nevű író. Katonáskodás közben is írta a Makói Független Hírlapban a Faluról –falura című rovatot. 1938-ban állította össze első jelentős munkáját, a nyomtatásban is megjelent Csanádpalota monográfiát, mellyel a Falukutató Társaság pályázatán díjat is nyert. 1941-ben ő is ott volt az Országos Magyar Parasztszövetség alakuló ülésén, a Csanád- Arad-Torontál Csonkamegyék Parasztszövetség szervező titkára lett. A Makói Újságban is írt, a Marosmenti kalász című heti rovatot.

A II. világháború után is gyakran keveredett összetűzésbe a hatalommal, versei, írásai miatt 1953-ban Márianosztrára, majd Várpalotára került politikai fogolyként. 1956-ban szabadult. Később a Törekvés Tsz tagja lett, az építőbrigádban dolgozott.

Nyugdíjas korában méhészkedett, kertészkedett, írogatott a Néprajzi Múzeumnak, a Méhészetnek, a Csongrád Megyei Hírlapnak. 1969-ben megalakították Bazsó Dénessel és Kinyó Istvánnal a Honismereti Szakkört, hamarosan beindult a Palotai Krónika is. Gyűjtögetni kezdték a régi szerszámokat, eszközöket, s létrehozták a Honismereti Gyűjteményt a Széchenyi utca 1. sz. alatt. (1974) Idős korában ezt rendezgette, szépítgette, gyarapította. 1989. március 24-én örökre eltávozott közülünk.

A gyűjtemény később a Tájházban került elhelyezésre, amelyet az Önkormányzat 2001-ben Asztalos P. Kálmánról nevezett el, és emléktáblát helyezett el a tiszteletére, amely Mészky Mészáros Gábor keramikusművész alkotása.

4. Brengarten Henrik falufejlesztő tevékenysége

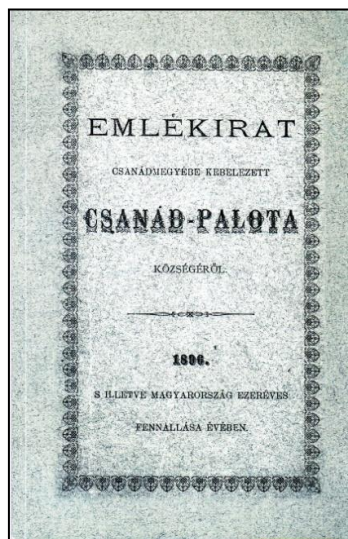
Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

Brengarten Henrik 1851-ben született Szarvason. A katonaság után közigazgatási pályára lépett, és jegyzői oklevelet szerzett. Csanádpalota jegyzője 28 éves korában, 1879-ben lett.

Rendezte a község pénzügyeit és régi számadásait. Sikeres ügyletei folytán ingatlan vagytonokat szerzett a községnek. Takarékpénztárat, Hitelszövetkezetet szervezett. Iskolát, óvodát építtetett, díszes községházát emeltetett. Fejlesztette a népoktatást, anélkül hogy újabb terhekkel sújtotta volna a községet. Megalapította a hitelszövetkezetet, vezette az iskolák államosítását.

Brengarten Henrik síremléke

Emlékirat Csanád-Palota fejlesztéséről

Nagyobb fejlesztések Brengarten Henrik jegyzősége alatt:

- 1880. A (régi) községháza kibővítése.
- 1881. A régi ispánlak megvásárlása, fiú-iskolává alakítása.
- 1882. Vasútforgalomba kapcsolódás elhatározása, részvények vásárlása,
- 1884. A község bekapcsolódása az „Arad –Csanád Egyesült Vasút” építésébe.
- 1887. A (régi) községháza kibővítése és egy részének bérbe adása.
- 1888. Közvágóhíd létesítése.
- 1891. Lányiskola építése. A faluban az orvosi ellátás folyamatos.
- 1892. Táviráda állomás létesült.
- 1893. Felépült az óvoda.
- 1893-95. Ártézi kút fúratása (két esetben is sikertelenül).
- 1896. Felépült az emeletes községháza
- 1887. Megalakult a Csanádpalotai Takarékpénztár Részvénytársaság.

A községi vagyon 17 év alatt (1879-től 1896-ig) a tízszeresére nőtt.

Brengarten Henrik jegyzősége a millennium idejére esett, amikor országosan is megindult egy fejlődési időszak, azonban munkája továbbvitelét betegsége megakadályozta. 1902-ben hunyt el.

5. Búzavirág Népdalkör és CiteraZenekar

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

A népdalkör tagjai 1999 óta énekelnek együtt. Először tangóharmonika kísérettel énekeltek, majd igazi népi hangszerre, a citerára váltottak. Tari Norbert kezdte a citerások tanítását. Később Tóth Hajnalka vette át a csoport vezetését. Fellépéseik során nyugdíjas találkozókra vettek részt. Nagy divatként működött akkortájt a Szomszédoló, ennek keretében szintén sok helyen bemutatkozhattak Csongrád megyében. Így jutottak el - 2003-ban - Szegedre, a Pünkösdőli Megyefesztiválra, ahol a művelődési ház csoportjaival együtt a falulakodalmas részleteivel, nagy sikerrel szerepeltek. Ugyancsak ebben az évben Csanádpalotán, az Énekes és hangszeres szolisták országos minősítőjén már ezüst fokozatban részesültek. Ezt követően 2005-ben tették ismét próbára magukat. A VI. Vass Lajos Népzenei Versenyen (Vésztő) a Búzavirág Népdalkör és Százszorszép Citeraegyüttes ismételt ezüst minősítésben részesült.

2006-tól Horváth Csabáné Erika irányítja a csoportot. A környező településeken való fellépések mellett országos rendezvénysorozatokon is kiváló eredményeket értek el. 2018 óta már arany minősítésű a népdalkör.

Az alapító tagok közül már egyre kevesebben énekelnek a csoportban (Varga Andrásné, Nagy Józsefné, Horváth Csabáné). Jelenleg 12 főből áll a népdalkör. A citerazenekarban Horváth Csabáné, Nagy Józsefné és Szijj Istvánné játszik.

Heti egy alkalommal próbálnak a művelődési házban. A találkozókra, táborokra természetesen tanulnak egymástól, cserélgetik népdalcsoportokat. Döme Mária, a Maros Néptáncsereg vezetője is nagyon sokat segített a tanácsaival. Fellépések előtt szükség szerint, többször is összejönnek. Az első fellépő ruhákat, kétfestőből Benke Marcellné, Mariska néni varrta. Azóta már a második, a bordó kétfestő garnitúra is elhasznált, annyi idő eltelt a csoport életében.

A népdalkör jelenleg új dalok betanulásával, a régebbi dalcsoportok felelevenítésével környékbeli találkozókra készül. 2023-ban sikeresen szerepeltek Ízörzök televíziós műsor felvételén. A Búzavirág Népdalkör és CiteraZenekar a hazai népdalkincs megőrzésével, bemutatásával, nívós szerepléseikkel Csanádpalota hírnevének öregbítésén munkálkodik. A csoport tagjai szeretnék megkedveltetni a népdaléneklést a település idősebb lakói mellett az ifjabbakkal is. Szívesen lépnek fel a helyi rendezvényeken, a környező településeken vagy akár a határon túli testvértelepüléseken. A Palotai Lakodalmas elképzelhetetlen a népdalkör együttműködése nélkül. Az országos minősítésen szerzett elismeréseik jelzik a csoport magas színvonalú munkáját.

6. Csanádpalota – Földvár

Szakterületenkénti kategória: épített környezet

Az M43-as autópálya építését megelőző terepbejárás során fedezték fel az alakzatát (2005). A földvár a légi fotók, topográfiai térkép és a felszín morfológiája alapján behatárolható.

Csanádpalota-Földvár (Katonai légifotó 1987) M: 1:5000

2011-ben kezdődött a feltárás. A régészek nagyterjedésű őskori, szarmata kori és Árpád-kori település felszíni nyomait találták meg. A Krak-ér mentén egy 250 x 300 m nagyságú, ovális földvár maradványai találhatók.

A fellelt földvár egy nagy kiterjedésű őskori erődítmény rendszer központi építménye volt. Az itt fellelt kerámia leletek az őskorból, a szarmata korból és az Árpád korból valók.

Csanádpalota-Földvár: a többszörösen összetett erődített település a Google Earth felvételén

Bővebben:

http://www.geo.uszeged.hu/tajokologia/Tanulmanykotet/Szalontai2_MTOK2017.pdf

<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/41829>

<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/1332>

7. Csanádpalotai Hagymányörző Néptáncscsoport értékörző tevékenysége

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

2009 őszén *Badicsné Szikszai Zsuzsanna* művészeti vezetésével kezdődtek a foglalkozások. Az első fellépés dél - alföldi táncokkal a Palotai Karácsony műsorában, 2009 decemberében történt. A műsorban való fellépés többeknek kedvet csinált a táncoláshoz. Pedagógusok, óvónők, irodai alkalmazottak, mezőgazdasági dolgozók, diákok, nyugdíjasok egyaránt vannak a tagok között. Ahogy gyarapodott a tánc tudás, bővült a táncok sora, egyre több bemutatkozási lehetőség adódott. A csoport különböző kulturális rendezvényeken szerepelt Csanádpalotát népszerűsítve, sőt külföldi szereplésekkel is büszkélkedhetnek.

Mára a táncanyag sokat bővült: a lányok karikázókat tanultak, a fiúk szatmári és rábaközi verbunkot is tudnak már táncolni. Székely forgatóst, moldvai és rábaközi táncokat is adtak már elő. A viselet is szépült, egységesebbé vált. Az önkormányzat hathatós segítségével dél-alföldi ruházat készült a lányoknak, fiúknak egyaránt. A székely viselet elkészítéséhez szintén hozzájárult az önkormányzat, illetve a Kelemen László Emlékért Kulturális Alapítvány. A széki táncokhoz Széken varrattak ruhát. A mezőszéki tánchoz Budapesten, az Országos Táncbálatlalkozón vásároltak ruhát.

A művészeti vezetést 2013 őszétől *Tóth Endre* vette át. Felújították a széki táncokat, a székely forgatóst, a mezőszéki táncokat. Új koreográfiaként győrtleki táncokat tanultak.

Az évek során a néptáncscsoport összetétele is változott. Jelenleg 30 fő a táncscsoport létszáma, amiből aktívan 20 fő táncol. A Palotai lakodalmason rendszeresen részt vesznek, nemcsak kíséretben, hanem akár főszereplőként is.

A néptánc tudás bővítése a csoport legfőbb célja a továbbiakban is. Ápolják ismeretségüket a már meglévő táncos barátaikkal, ugyanakkor keresik a kapcsolatot más, hasonló tevékenységet végző csoportokkal is. Rendszeresen járnak táncházakba. Szintén ismeretbővítés céljából vesznek részt az Országos Táncbálatlalkozón és Kirakodóvásáron. Két-három évente Csanádpalotán is rendeznek táncos összejövetelt, ahol élő zenekari kísérettel hívják táncba a résztvevőket és a település táncot kedvelő lakóit.

A Csanádpalotai Hagymányörző Néptáncscsoport már több mint tíz éve a település meghatározó színpontja. Örömmel látjuk őket a színpadon, mert őrzik népünk tánc hagyományait, színesítik, nemesítik rendezvényeinket. A csoport tagjai amatőr táncosok, a tánc- és koreográfiatanulást, a fellépéseket szabad idejükben, saját felajánlásból végzik. Igazi lokálpatrióták, akik nem csak gonddal ápolják a település hagyományait, de új tradíciók felállításában is munkálkodnak. Emellett lelkes környezetvédők, értékmentők. Értékmegőrzés körében ők újíították fel és tették rendbe a város szélén álló, elhanyagolt állapotban, rendezetlen környezetben lévő keresztet. Rendszeres résztvevői a helyi környezetszépítő akcióknak, városi megmozdulásoknak.

8. Csőrege

Szakterületenkénti kategória: turizmus és vendéglátás

A csőrege egy olcsó, egyszerű süteményfélése.

Az elkészítése nem bonyolult, még mérleg sem kell hozzá. A csőrege zsírban sült levestésztából készül, vékony édes ropogtatni való. A régi szegényebb világban előszeretettel készítették, mivel csak liszt, tojás és zsír kellett hozzá. Ezek minden háznál voltak, nem kellett pénzt kiadni érte. Elkészítése idő- és munkaigényes.

Elkészítésének receptje:

Fél kg liszt, 1 kanál ecet és 5 egész tojás kell hozzá. Levestésztát gyúrunk lisztből és tojásból, víz nincs benne. Ebből rengeteg lesz.

Egy tálba tesszük a lisztet, a tojásokat külön feltörjük, egy kisebb tálkában villával összekeverjük. Ráöntjük a lisztre, hozzáadjuk az ecetet és összedolgozzuk. Simára jól kigyúrjuk, közben lehet pihentetni is. A vége egy vekniszerű lesz belőle, a tojástól szép sárga.

Vastagabbra (a levestésztánál vastagabbra) nyújtjuk nyújtófával, vagy tésztagéppel. Régen nyújtófával nyújtották el nyújtódeszkán, kör alakúra. Utána felvágjuk 8 cm széles csíkokra, majd 10-12cm –es téglalap alakú darabokra, csőrege vágóval (derelye vágóval) elmetéljük, két helyen bevágjuk 3-4 cm hosszan, és mielőtt a zsírba tennénk, behúzzuk a nyílásba mindkét végén a sarkát (fülét). Ettől kapja a szép formáját.

Nálunk nem, de máshol nevezik forgácsfánknak is, mert úgy csavarodik, mint a forgács. Nem túl forró zsírban sütjük lefedve, előbb az egyik oldalát. A másik oldalánál már nem kell a fedő rá. Picit legyen csak piros, nem szabad megégetni, mert keserű lesz. Kis hólyagok is szoktak képződni rajta.

Jól lecsurgatjuk a zsírt róla, vagy papírszalvétára szedjük ki, hogy a zsírt feligya. Még melegen fahéjas vagy vaníliás porcukorral szórjuk meg. Hidegen - melegen is finom.

Csőrege - Nagyfalusi Istvánné receptje

Egyszerűen beszerezhető alapanyagokból állítjuk össze. Kiadós, bőséges, de kevésbé laktató étel, ebéd után a férfiak gyorsan éhesek lesznek tőle. A parasztok jellegzetes, hagyományos eledele, majdnem a semmi-ből készül el.

9. Dér István festőművész (1937-1993) életútja, csanádpalotai vonatkozásai

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

Dér István életútja Csanádpalotáról indult. Mivel szülei, testvérei itt éltek, nem szakadt meg a kapcsolata szülőfalujával.

”Pontosan tudta: honnan, kik közül jött, s erről sohasem akart megfeledkezni. Neki a nomád, paraszti tematika annyira természetes volt, hogy másról aligha tudott volna beszélni. (...) Innen adódik, hogy Dér Istvánt az alföldi festészet egyik újkori mohikánjának tekinthetjük. Hisz mértéktartóan modern, karakteres művészetével a népi gyökerű, közösségi világlátás érdemi jelentőségét hirdette.”

(Szuromi Pál: Őszi szélsodrásban – Dér István-. 44.o.)

Festészeti hagyatéka országos jelentőségű. Dér István művei megtekinthetők Szegeden a Móra Ferenc Múzeum gyűjteményében, Csongrád-Csanád Vármegye Önkormányzatánál, Szeged Vármegyei Jogú Város Önkormányzatánál, a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban, Budapesten a Magyar Nemzeti Galériában és magángyűjteményekben.

A Bács-Kiskun Vármegyei Kormányhivatal épületének nagy üléstermében található az 1972-ben készült fa-intarzia. Csanádpalotán, a Polgármesteri Hivatal dísztermében látható a művész Te vagy mindenek felett című festménye. A Kelemen László Művelődési Ház nagytermének hátsó falát díszítette (a felújítás előtt) a Kecskeméti Intarzia vázlata.

Dér István életművével példaként áll a palotai gyerekek, palotai emberek előtt. A helyi közösség büszke a faluból elszármazott neves művészre, aki itt tanult általános iskolás korában, itt szerezte az első benyomásait, és ezekből az emlékekből is töltekezett munkássága során. A helyi általános iskola 2003-ban vette fel Dér István nevét. A festő alakját bronz dombormű őrzi az iskola utcafronti falán, az épület zibongójában látható egy róla készült mellszobor és egy festmény. A tanulók és pedagógusok tudatosan ápolják a festő emlékét, hiszen Dér István neve konkrétan kapcsolható a helyhez, az iskolához, identitást erősítő hatással bír, keretet ad a közösséghez való tartozás kifejezésére. Az iskola életében elkezdődött egy folyamatosan gyarapodó hagyományrendszer kiépítése. Az alapítvány 2007-ben, a névadó tiszteletére Dér István – díjat alapított a kiemelkedő munkát végző tanulók elismerésére. Reméljük, az iskola diákjai is büszkék lesznek majd arra, hogy egykor a Dér István nevét viselő általános iskola tanulói voltak!

Dér István a műtermében

10. Diákszínházas Csanádpalotán

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

A település lakói máig híven őrzik Kelemen László (Kecskemét, 1760 – Csanádpalota, 1814) az első magyar színigazgató emlékét, nevét viseli a főtér, a művelődési ház és az itt működő amatőr színtársulat, sírját emlékpark öleli körül, egy alapítvány is létesült sírhelyének ápolására, szellemiségének gondozására.

Hosszú évek amatőr színházas hagyományait viszi tovább a városban a Kelemen László Amatőr Színtársulat, így nem meglepő, hogy az iskolában is működik diákszínházas-csoport.

Az 1990-es évek végén jelentkezett igény a település lakossága előtti „egész estés” bemutatóra, egy-egy nagyobb mű – pl. a Csipkerózsika - színpadra álmódásával. Ezt követte egy milécentenáriumi emlékműsor,

Tündér Lala 2017

amely első királyunk történetét elevenítette fel, az István, a király című rockopera alapján. 1998 óta szinte évenkénti rendszerességgel voltak fellépések, ettől kezdve beszélhetünk tudatos amatőr diákszínházról az iskolában. Az előadások célja a szórakoztatáson túl, a közösségtudat erősítése, lehetőség teremtése a szabadidő tartalmas, kreatív eltöltésére. Fontos szempont volt a tanulók tehetségének felfedezése, a képességfejlesztés, az egymásra való odafigyelés, az egymástól való tanulás fontosságának megtapasztalása.

Évente, általában egy darabbal lép fel a felső tagozatos csoport a diáknaphoz, illetve az iskola névadójának napjához (Dér István festőművész, Csanádpalota szülötte) kapcsolódva.

Jégvarázs 2016

1997-től karácsony alkalmából települési szinten köszöntötték az alsó tagozatosok a lakosságot. Az évek folyamán – ezeken a Palotai Karácsonyokon - megható történetek, mesék festették alá az ünnepi készülődést. A színdarabok középpontjában legtöbbször a jóság, a szeretet, a kis Jézus születési története állt. A mesejátékok mellett a karácsonyi ünnepkörhöz tartozó népszokások, néptánc, betlehemezések elevenedtek meg a színpadon. Az iskola szokásrendjének megfelelően a negyedik osztálynak jut ez a karácsonyi, megtisztelő feladat.

A Csanádpalotai Dér István Általános Iskolában zajló diákszínházas elhivatott, hozzáértő pedagógusok kezében van, akik fontosnak tartják az amatőr színházas sok évtizedes hagyományainak fenntartását.

11. Emeletes iskola

Szakterületenkénti kategória: épített környezet

Az 1857-ben, Krebsz Mihály vállalkozó kivitelezésében készült középület Csanádpalota központjában, a római katolikus templom szomszédságában áll. A város építészeti struktúrája, az épület karaktere és a helyi történelemben betöltött szerepe alapján került az értéktárba.

A klasszicizmus stílusjegyeit magán viselő, egyszerű épület rendkívül ésszerű elrendezésű. Jelenleg is eredeti funkciójában működik, a fennállása alatt rajta végzett átalakítások csak tettek hozzá és nem csorbították eredeti megjelenését. 1935-ben cserépfedést kapott az épület, 1961-ben alászigetelték a falakat, kicserélték nyílászárókat, korszerű új födémeket építettek be.

1963-tól 67-ig gimnázium is működött a falai között.

2009-ben a külső homlokzat, a tantermek teljesen megújultak, a régi elhasználódott linóleum burkolatot esztétikus és balesetmentes műgyanta padlóra cserélték. A fűtést a Szemünk Fénye Program keretében modernizálták, ugyanezen programban megvalósult a világítás korszerűsítése is. Megtörtént a nyílászárók cseréje, a helyiségek festése. Új kerítést emeltek a régi drótkerítés helyébe. Hat tanterembe digitális táblákat szereltek fel, a hetedikben projektoros kivetítéssel oldották meg a digitális oktatást.

Emeletes iskola

A mellette - 2016-ban - felépült tornacsarnokkal, a hozzákapcsolt Kálmány Lajos utcai iskolaépülettel együtt komplex oktatási létesítményként működik. A palotaiak többsége érzelmileg is kapcsolódik hozzá, hiszen tanulóként itt koptatta a padokat felső tagozatosként, s őriz az emlékeiben jó és talán kevésbé jó emlékeket is, vagy szülőként - a gyermeke révén - került kapcsolatba az intézménnyel.

A településképhez szervesen hozzátartozó, helyi védettségű, jellegzetes alföldi épület díszé és éke Csanádpalotának, méltó a város múltjához és jelenéhez.

12. Emeletes községgháza

Szakterületenkénti kategória: épített környezet

A Csanádpalota központjában fekvő gyönyörű park jellegzetes háttére a monumentális, eklektikus stílusú városháza. Az épületet 1897-ben adták át.

Az 1800-as évek második felében a gyarapodó népesség, a népoktatás kiszélesítése egyre több feladatot rótt a falu akkori vezetésére. A község vezetése úgy döntött a (rég)i községgháza épületét átalakítják iskolának, és egy új, korszerű emeletes községgházát építenek a millennium tiszteletére. Az épület két év alatt épült fel, felét már egy év után használatba vették. Az építés ötlete, az anyagiak előteremtése, a gondos tervezés Brengarten Henrik, jegyző érdeme.

„1895 év május 1-én határozta el a község képviselője, hogy az ország ezeréves fennállásának méltóképpen kifejezést adandó, egy igazán a kor igényének megfelelő díszes épületet emeltet községgház céljaira. (...) A közgyűlés 36 szavazattal 11 ellenében a telekvételt és építkezést elhatározta. A vállalat Vertán Adorján budapesti építész tervei alapján lett végre hajtva. Az építkezést Krim József nagylaki lakos vállalkozó eszközölte. Ünneppélyesen felavatása 1897 évi május havára tűzetett ki. Ezen épület, századokon át fogja hirdetni a munkásság áldott sikerét.”

(Emlékirat Csanád –Palota községről 1896.)

A községgháza az átadás után

A városháza napjainkban

Az eltelt több mint 120 év alatt többször felújították az épületet. 2010-ben az akadálymentesítésnek köszönhetően liftet építettek be, kicserélték a nyílászárókat és hőszigetelték az épületet, majd „tisztá energiát” biztosító napelem rendszert telepítettek a tetejére. 2018-ban megoldották a már nagyon időszerű vízszigetelést is.

13. Füstölt gomolyatúró

Szakterületenkénti kategória: agrár- és élelmiszergazdaság

Csanádpalota település lakói mezőgazdasággal foglalkoztak, a FÖLD adta a megélhetőségük alapját. A szántóföldi termesztéssel biztosították a kenyérgabonát, az állatok etetéséhez szükséges takarmányt.

Az állataik között főszerepe volt a szarvasmarhának. A tejüket nemcsak frissen fogyasztották, hanem feldolgozták túrónak, sajtnak, vajnak, gomolyatúrónak, a tejsavót a disznókkal etették meg.

A gomolyatúró készítése:

A megaltatni szánt tejet lábasba vagy fazékba öntötték, 2-3 napra félretették, hogy jól megaludjon, és feladja zsíráját, a tejfölt. Nem szükséges hideg helyre tenni, sőt a meleg konyha vagy a kamra hőmérséklete jobban segíti a tejsavbaktériumok elszaporodását, gyorsítja az alvadás folyamatát.

A megaludt tejről óvatosan leszedték a tejfölt, vigyázva hogy aludttej ne kerüljön bele, mert az savanyítja a tejföl ízét. Ezt a folyamatot nevezik lefölezésnek. Amikor még nem aludt meg a tej, de már látszik a felületén az enyhén vajszínű tejszír, azt lefölezve kapják meg az édeskés ízű tejszínt, ami habbá verhető (tejszínhab).

A megmaradt aludttejet feltették a tűzhelyre, állandó keverés mellett – hogy le ne kapjon az edény aljára – melegítették, amíg kiadta a savót. A kavarással más-részt „összetörték” az aludttejet. Addig melegítették az aludttejet, míg jó sütősnek nem érezték (kb. 35 – 45 C°). Nem szabad felforralni!

A felhevített aludttejet ezek után el kell választani a savótól, hogy csak a fehérje – túró – maradjon a gomolyakészítéshez. Erre használták a túrószacskót, később a túrósruhát. A vizes felöntőruhát beleterítették egy vājlingba, és beleöntötték a megmelegített, összetört aludttejet. A ruha négy sarkát átlósan átkötötték, beledugtak egy nyújtófát – ezen lógott, amíg jól kicsurgott, nem csöpögött belőle a savó -, majd két hokedli közé tettek egy nagyobb tálat - abba csurgott a savó -, és a hokedlik tetejére rátették a nyújtófát a „batyuval”, hogy saját súlyánál fogva kicsöpögjön belőle a lé. Ha este készítették, reggelre kicsurgott, de jobb volt 24 órát hagyni, vagy ha gomolyát akartak készíteni, akkor javasolt volt két napig hagyni.

Azután a kicsurgott túró tálba borították, és a mennyiségétől függően sózták (1 kg túróhoz, 1 csapott evőkanál só). Jól összedolgozták, aztán kiadagolták, formázták. Az egyforma, jó kemény kúpotak jó szellősen fatálcára sorakoztatták. A tálcát tüllel vagy gézzel letakarva, a tűző napon szárították vagy két hétig, nagy figyelem mellett, nehogy a macska kárt tegyen benne. Kb. egy hét után megforgatták, hogy mindenütt egy-formán száradjon. Akkor volt kész, ha kőkeményre száradt. Ezt már csak reszelve lehetett felhasználni, se harapni, se vágni nem lehetett!

A megszáradt gomolyatúrót még enyhén meg lehetett füstölteni, így eltartható is volt. A füstölést a kemence kürtőjében végezték, 4-6 órás időtartamban, vagyis addig, amíg a gomolyatúró kúpecskák színe megkapja az enyhén barnás-zsömlé színt. Fontos volt, hogy a füst ne gyantás fából származzon, mert akkor kátrány ízű lesz a gomolya.

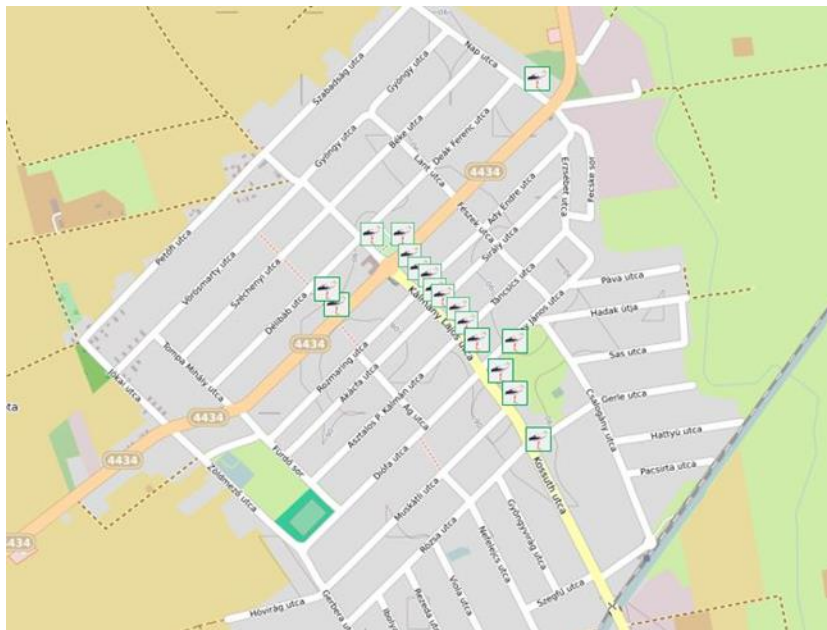
A gomolyát reszelve tésztára, puliszkára szórták.

14. Gólyák Csanádpalotán

Szakterületenkénti kategória: természeti környezet

Csanádpalota életének márciustól augusztus közepéig terjedően meghatározó színfoltja a gólya. Előfordulását nézve, jóval több él itt, mint a környező településeken. Igazi kuriózum a főtérre vezető Kálmány Lajos utca, ahol szinte minden második-harmadik villanykaróra jut egy-egy fészek.

Gólyafészkek elhelyezkedése Csanádpalotán

Régebben a kéményeken raktak fészket a gólyák, ma már a villanykarók adnak helyet e költöző madaraknak. Öröndetes, hogy a póznák legutóbbi cseréje során fém tartóalkalmasságok kerültek a fészkek alá, nagyobb védeltséget biztosítva a madarak számára.

A gólyák száma folyamatosan emelkedik, 2005-ben tizenegy gólyapár fészkel a településen, 2010-ben már tizenhét fészekben nevelkedtek fiókák. A belakott fészkek száma 2017-ben 15 volt. A madarak a mélyebb fekvésű területeken, a volt kender-áztató, kenderföldek, szántóföldek területén találnak táplálékot, de nem ritka, hogy a tágasabb kertekbe is bemerészkednek, sőt - a gyerekek nem kis öröme - előfordult már az is, hogy az óvoda- és az iskolaudvarra is bemerészkedtek – főleg esősebb napok - után élelmet keresni.

15. Kálmány Lajos, a népi kultúra gyűjtője

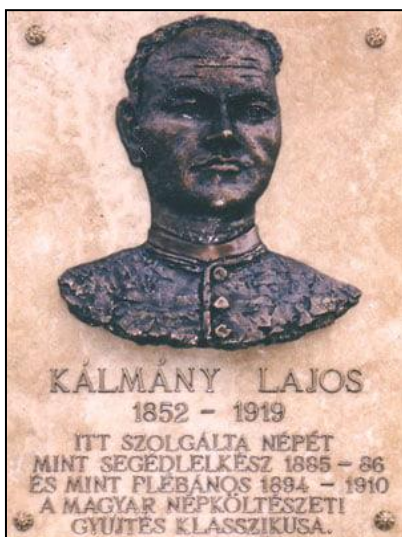
Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

A tragikus személyiségű plébános igen érdekes szerepet töltött be Csanádpalota életében. Az 1800-as évek vége felé nagy fellendülés következett be Csanádpalotán, s ez főleg Brengarten Henrik jegyző, Buja Lajos tanító és Kálmány Lajos együttműködésének is köszönhető.

Kálmány Lajos foglalkozása pap volt, de emellett néprajzi gyűjtő, a legnagyobb magyar folklorista is volt, ahogy Móra Ferenc nevezte. Többen illették a nótás pap vagy az utolsó magyar sámán titulussal.

1885. december 1-jétől 1886. december 15-ig szolgált káplánként Csanádpalotán.

1894. május 1-jén nevezték ki a plébánia kormányzójává, ideiglenes vezetőjévé. 1898-ban kapott végleges plébánosi megbízatást. 1910. november 15-i nyugdíjazásáig volt lelkész a településen.

Kálmány Lajos nevét utca őrzi, emléktáblája a plébánia falán található.

A csanádpalotai lakosok kedvelték plébánosukat. Tetszett nekik a jól megtermett pap fizikai ereje, állítólag ő volt a falu legerősebb embere. Az egyszerű emberekkel barátkozott, a községi és járási vezetőkkel mindig pörölt. Kiállt az egyház, a plébánia, valamint hívei érdekei mellett.

Neve a mai tudományos világban fogalommá nőtt. Mint azt az évtizedek alatt összegyűjtött archaikus népi imák, balladák, népmesék, hiedelmek mennyiségéből látjuk, hatalmas munkát végzett. Sajnálatos, de Palotán nem végzett gyűjtést. Asztalos P. Kálmán gyűjtésében azonban számos vele kapcsolatos anekdota maradt fenn a nép ajkán.

16. Kelemen László Emlékpark

Szakterületenkénti kategória: épített környezet

Településünk egyik fontos nevezetessége, hogy a róla elnevezett emlékparkban nyugszik Kelemen László (Kecskemét, 1760 – Csanádpalota, 1814), az első magyar nyelvű színház igazgatója, aki élete utolsó éveiben kántortanítóként dolgozott a településen.

1993-ban jött létre a Kelemen László Emlékéért Kulturális Alapítvány. A civil szervezet céljai között első helyen állt, hogy a gondozatlan, elhanyagolt ótemetőt egy emlékparkká alakítsa, a sírhelyet, az ott nyugvó színigazgató emlékéhez méltóvá tegye. Rendezze és rendezetten tartsa oly módon, hogy az oda elzarándokoló személyek kellő megnyugvással adózhassanak a színigazgató emlékének.

A temető helyén megvalósult értékkeremtő beruházások több szakaszban történtek. Lakossági, vállalkozói adakozás, pályázatok eredményeképpen gyűlt össze a tervek megvalósításához szükséges összeg, a munkák elvégzésében nagyon sokat segítettek a helybeliek és az önkormányzat.

Először a tereprendezés, majd a kápolna felújítása zajlott. Újjáépültek a stációk és a középkereszt. Felépült a Hősi Panteon, így a temetőben nyugvó 1848-as, I. és II. világháborús hősök közös sírba kerülhettek.

Az emlékpark városi ünnepek kiemelt helyszíne

Emlékpark átadására 1997. szeptember 7-én, Falunapon, ünnepélyes keretek között került sor. Ezután parkosítás történt, megújult a II. világháborús emlékmű talpazata, folytatódott a kápolna felújítása, a parki sétányok készítése. Kopjafát avattak az I. Amatőr Színjátszó Találkozó megrendezésének alkalmából. Elkészült a Mindenki Keresztje. A Trianoni emléknep 90. évfordulóján újabb kopjafát állíttatott az alapítvány. 2017 óta Székelykapu hirdeti a magyarság összefogását az emlékparkban. Asztalos P. Kálmánra, halálának 30. évfordulóján fából készített, díszes emlékoszlop állításával emlékeztek a település lakói.

A régi, elhanyagolt temetőterület helyén egy élő, gondozott Emlékpark jött létre, mely a mai napig kiemelt helyéül szolgál mind az alapítványi, mind a városi ünnepeknek.

A Kelemen László Emlékpark a Csongrád-Csanád Vármegyei Értéktár Bizottság 12/2023. (IX.08.) határozata alapján a Csongrád-Csanád Vármegyei Értéktár része.

Sok jó ember közös akaratából, rengeteg segítő kéz munkájából született meg a park. Köszönet érte mindenkinek!

17. Kovács Péter cipésműhelye

Szakterületenkénti kategória: ipari és műszaki megoldások

Az Asztalos P. Kálmán Tájházban látogatható Kovács Péter cipésmester műhelye.

Kovács Péter 1910. május 30-án született Csanádpalotán. Az elemi iskola elvégzése után kitanulta a csizmadia mesterséget. Háromévi inaskodás után, a segédlevél megszerzésével már dolgozhatott, hat évig foglalkozott Szegeden új cipők készítésével. Később visszatelepült a szülőfalujába. A házasságkötése után kért működési engedélyt, hogy cipész iparát Csanádpalotán megkezdhesse (1953). Élete végéig megbecsülten dolgozott önálló kisiparosként, faluszéli műhelyében.

A mester halála után (1998) özvegye, Kovács Péterné és leánya, Gulyás Jánosné 2000-ben úgy döntöttek, hogy felajánlják a műhely teljes felszerelését a tájháznak, minden ellenszolgáltatás nélkül, csupán értékmérési céllal, a jövő nemzedéke számára.

Az adományozók kérése teljesült, megmaradt a település utolsó cipészének hagyatéka, és méltó figyelem övezi "utóéletét". A tárgyak a több évtizeden át működő cipésműhely életéről mesélnek. A munkapad, a szükséges kellékekkel, eszközökkel – a legfontosabb dolgoknak kézközelben kellett lennie - az ablak előtt állt, hogy elegendő világosság legyen a munkavégzéshez. Az alacsony, háromlábú, kerek, homorú ülőkével ellátott széken ülve dolgozott Péter bácsi. A munkaasztal felett, egy fadeszkába vert szögeken függtek nyelükre erősített bőrhurkokkal felakasztva a gyakran használatos kisebb kéziszerszámok. A műhelyben, a másik fal mentén állt el a Singer-típusú bőrvarrógép, mellette egy nyitott polcon sorakoznak a mester által használt kaptafák. A falon - korabeli fényképek társaságában - látható a segédlevél. A műhely felszereléséhez tartozott a kis „Jancsi-kályha”, ami gyorsan felfűtötte az aprócska helyiséget, melegen tartotta a cipész teáját. A falba vert szögeken ma is úgy függ a bőr aktatáska, a kötény és a svájci sapka, mintha csak arra várna, hogy valaki újra dolgozni kezd a cipésműhelyben.

A felesége és lánya jóvoltából a híven megőrzött cipésműhely eredeti berendezésében került át a tájházba. A kiállítás igen szemléletesen mutatja be az egykor élt cipésmester munkásságát. Betekintést enged a múltbeli cipőkészítési, cipőjavítási tevékenységbe, így a cipésműhelybe betérő látogatók számára kézzelfoghatóvá válik ez a kihalófélben lévő szakma. A kisiparos munkavégzés tárgyi kultúrájának megőrzése, átmentése a jelenbe fontos helytörténeti tevékenység eredménye. A gyűjtemény tisztelettel szól Kovács Péterről, az utolsó palotai cipésmesterről, akinek élete példa lehet a jövő nemzedékek számára.

18. Lámpagyűjtemény

Szakterületenkénti kategória: ipari és műszaki megoldások

Csanádpalotán és igen kiterjedt tanyavilágában régen petróleumlámpa fényénél folyt a házban a mindennapi élet, a gyerekek délutáni-esti tanulásánál, a benti teendők ellátásánál, az esti szomszédolásoknál is ezek a világító alkalmatosságok szolgáltatták a fényt. Egy, de inkább több viharlámpa is szolgálatban volt az állatok hajnali, esteli etetésénél.

„A múlt eme fontos emlékét felkutatni, gyűjteni és ezzel megmenteni a jelennek szép és hasznos cselekedet.”¹

Deli István gyűjteménye egyedülálló értéket képvisel Csanádpalotán. Lámpák iránti szenvedélyét egy Maros-parti sétán talált viharlámpa élesztette fel, olyannyira, hogy ma már közel ötszáznál is több lámpája van. A nem mindennapi világító alkalmatosságok mellett régi üvegek is találhatók a gyűjteményében.

István a lámpáit a gondos tisztítás után szakszerűen felújítja, hogy ezek a múlt századi vagy még régebbi tárgyak mind szépségükben, mind technikai sajátosságukban a jövő számára megmaradjanak, tudósítsanak a múlt világító eszközeiről. Gyűjteménye folyamatosan gyarapszik.

Deli István helyi rendezvények „fényét is emeli” lámpásaival. Segítőivel lámpákból rakták ki a CSANÁD-PALOTA feliratot a futballpályán. Mindenszentek napján majd március 15-én lámpás megemlékezést és sétat szerveztek az ünnep tiszteletére.

Ötletgazdaként lámpáit - több gyűjtővel egyetemben – Nemzetközi és Országos Lámpás Találkozó és Kiállítás keretében mutatja be az érdeklődőknek.

¹ Benke Marcell Ajánlás a Csanádpalotai Települési Értéktárba

19. Margarinos kifli

Szakterületenkénti kategória: egészség és életmód

Ez a kifli nagyon népszerű Csanádpalotán. Viszonylag olcsó, sós, kelt tésztaféle. Hagyományos összetevőkből áll, elkészítése nem igényel nagy szaktudást. Kínálós sütemény, kiadós, sok van belőle, laktató. Elkészítése egyszerű, csak időigényes.

Hozzávalók:

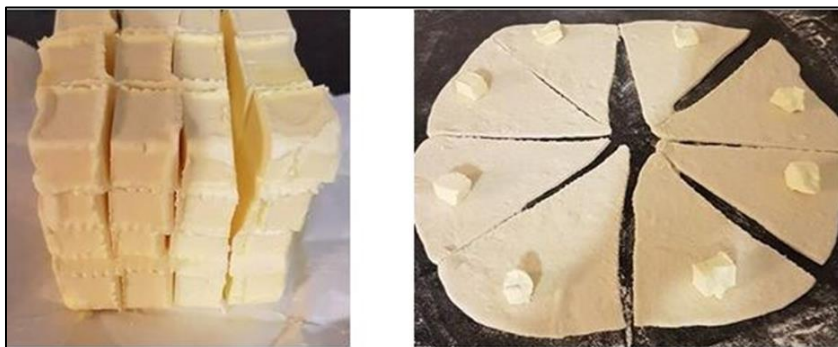
1 kg liszt, 0.5 liter tej, 5 dkg élesztő, 1 evőkanál cukor, 1 evőkanál só, 1 tojás, 2 dl olaj, 25 dkg margarin

Elkészítése:

A hozzávalókat a margarin kivételével összedolgozzuk, jól kigyúrjuk, duplájára kelesztjük. Lényeges, hogy meleg helyen jól meg tudjon kelni, akkor finom ritka lesz a tészta. Ezután 8 darabra vágjuk. Cipókat formálunk belőlük és langyos helyen 20 percig pihentetjük. Egyenként tányér nagyságúra nyújtjuk a cipókat, és 8-8 felé vágjuk őket. Így 64 darab kiflink lesz.

A margarint is 64 felé vágjuk (mint a Rubik-kockát, úgy osztjuk fel), minden tésztacikkre teszünk egy-egy darabot, és kifli formára felsavarjuk a tésztát. Megkenjük tojással és szezámmagot szórunk rá. 10 percet pihentetjük, míg előmelegszik a sütő.

Megsütjük és a tepsiből kivéve tálcára rakjuk. Melegen a legfinomabb.

A margarin felvágása és elosztása tésztán

Boltban nem kapható, csak házaknál sütik. A helyi asszonyok egymásnak írják le a receptjét.

Több elnevezése él településünkön: pl. olajos kifli, Ádókné kiflije.

A 2000-ben megjelent Palotai Krónika novemberi számában *Margit néni margarinos kiflije* címmel olvasható a receptleírás.

A margarinos kifli helyet kapott a 2023 szeptemberében Csanádpalotán forgatott Ízőrzők című televíziós műsorban is.

20. Nagy Péter családjának kötélgyártó tevékenysége

Szakterületenkénti kategória: ipari és műszaki megoldások

Csanádpalotán a régi mesterségek közül - a kosárfonás, szőnyegszövés - ma már csak a kötélgyártás említhető meg élő tevékenységként.

Olyannyira, hogy a Washington Múzeum és Emlékház függönyeinek zsinórját a helybeli Nagy Péter, kötélgyártó kisiparos készítette el.

„Van egy barátom, Szügyi László, Bagdadban is élt, és addig nem nyugszik a fenekén, amíg össze nem hoz olyan embereket, akik szerinte jól együtt tudnak működni. Az ő révén ismertem meg Gonda Andrászt, és az ő kanadai üzleti partnerétől értesültem erről a munkáról – mondta Nagy Péter. – Pályáztam, ahogy még jó néhányan. Küldtek mintát, milyen zsinórt szeretnének, kikötötték, hogy kenderből, kézzel kell elkészíteni. Minden munkafolyamatot fotóval, videóval dokumentálni kell, hogy leellenőrizhesse bárki: tényleg kézzel készült, nyolc fonálból ez a 450 méternyi, 5,5 milliméter átmérőjű zsinór. Kiküldtem három mintát, és azt választották, amelyiket én is választottam volna. Megrendelték, kifizették. A köszönő oklevelet a kenderkaszter ópusztaszeri konferenciáján kaptam meg. A házban réztáblára írják a közreműködő iparosok nevét, így az enyémet is. Ezt a munkámat magamban édesanyám és édesapám emlékére ajánlottam, és a két gyermekemnek.” – olvasható a nyilatkozatban, amely a delmagyar.hu oldalon jelent meg 2018. 10. 1-jén.

Id. Nagy Péter 1920-ban született. Hat osztály elvégzése után egy makói rokonánál segédkezett a kötélgyártásnál, majd a Jakabfi-uradalomnál szálkenderből madzagot és az állatok számára kötelet készítettek. Másfél év után Nagy Péter önállósította magát, visszatért Palotára, a családi birtokon kezdett el kendert termesztetni. A tanya mellé áztatót épített, saját maga dolgozta fel a megtermelt kendert. 16-17 éves korára már megkereste a megélhetéséhez szükséges pénzt. A család az 1950-es évektől többek között a helyi tsz-nek, a Mezőhegyesi Állami Gazdaságnak és a környék állattartó gazdáinak készített kendertermékeket. Amikor még az egyes gépeket kézzel kellett hajtania, a mesternek felesége és fiai segítettek. Amióta a műhelybe bevezették az áramot, a gépek azzal működnek, már egyedül is tudott dolgozni. Az elkészített köteleket egyaránt árulták háztól, piacokon és vásárokon.

Id. Nagy Péter mesterségét fia, ifj. Nagy Péter vitte tovább, aki az évek során belenevelkedett a szakmába. Pár éve az unoka is bekapcsolódott a kenderfeldolgozásba. A tanyában található törőt, tilót, nyújtót, a család a nagylaki kendergyárból vette leselejtezve. Mivel a gyári gépek igen nagy teljesítményűek, ezért ők egy gépből készítettek hármat. A feldolgozást ezekkel a gépekkel végzik. A megtört kenderből először fonalat készítenek, majd a fonalat négy ágban összeengedik, abból van egy zsinór. Ha a zsinórt négy ágban újból összeengedik, abból már egy komolyabb kötél van. Minél több szálból áll egy kötél, annál tartósabb.

Nagy Péter 2020-ban Kézműves Remek elismerő címben részesült eredeti, nemzeti kultúrát őrző, egyedi értéket képviselő, hagyományhű, kiváló minőségű kenderköteléért.

21. Németiné Kodrán Erzsébet (1934 – 2023) szellemi értékteremtő és helytörténeti munkássága

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

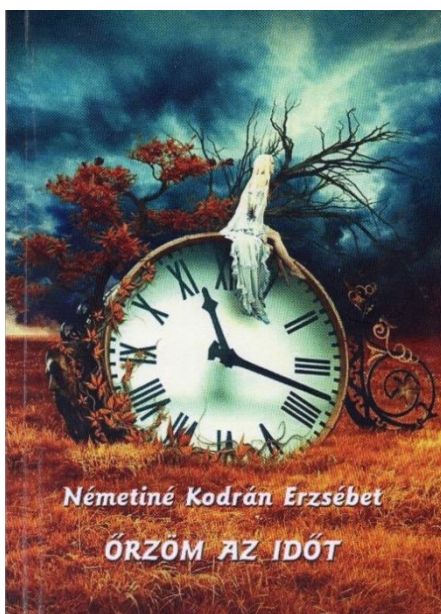
Németiné Kodrán Erzsébet 1934-ben született Csanádpalotán. Már kora gyermekkorától mesék, versek társaságában telt az élete. Iskoláskorában, a hosszú eperfás úton ballagva fogalmazódtak meg benne az első versei, melyekből egyik-másik megmaradt emlékezetében, volt, ami elenyészett.

Első verse – nyomtatásban - hetedik osztályos korában, egy pályázati felhívás hatására jelent meg. Az ötvenes években ment férjhez. Párjával egy ideig földművelésből tartották el magukat. A 60-as évektől a tsz-ben vállalt munkát, majd a harmadik gyermeke születése után a Nagylaki Kendergyárban kezdett dolgozni. Leérett-ségizett, később fonónői vizs-gát tett. Sokat betegeskedett, több műtéten is átesett. Közben írogatott ugyan, de ezekből nem sok vers maradt fenn.

1964-ben egy tanítónő Asztalos P. Kálmán hagyatékában bukkant rá egyik versére, amit azután a Maros-vidék kulturális lapban adtak közre. Azóta több versét is olvashattuk az említett folyóiratban és a helyi Palotai Krónikában. Két verseskötete – 2003-ban az Egy ránc voltál az Isten homlokán, 2005-ben Hatalma van a szónak - jelent meg a Kelemen László Emlékeért Kulturális Alapítvány és a Maros-vidék jóvoltából. A harmadik kötet, Pipacspalota címmel, 2013-ban látott napvilágot az interneten. 2020 szeptemberében - *Őrzöm az időt címmel* - újabb verseskötetét vehette kezébe az érdeklődő közönség.

A versek mellett prózai írásaival is találkozhattunk az évek során a Palotai Krónika, a Marosvidék és a régi Hírlap hasábjain. 1969 óta kutatja településünk múltját, hagyományait. Egyik alapítója volt Asztalos P. Kálmán oldalán a Csanádpalotai Honismereti Körnek, s lett a Falukrónika lelkes szerkesztője.

Németiné Kodrán Erzsébet Csanádpalota meghatározó egyénisége volt. A település múltjáról szóló - írásos és szájhagyomány útján fennmaradó - emlékek kutatója, a kemény hétköznapiak, a paraszti életvilág hű tolmácsolója. Költészete élő, manapság az interneten keresztül is találkozhatunk verseivel, hangulatos vissza-emlékezéseivel. Csanádpalota Város Képviselő-testülete 2019-ben díszpolgári címmel ismerte el tevékenységét.

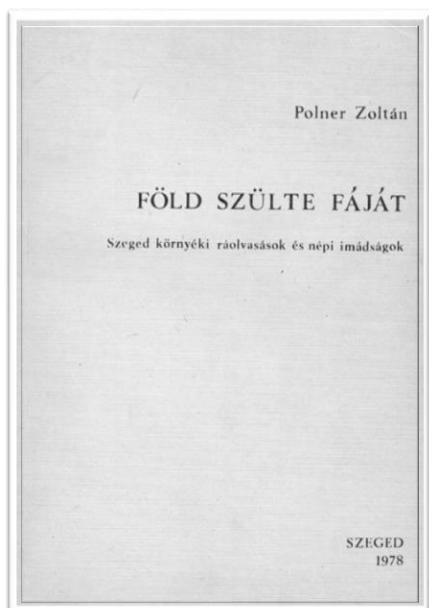
22. Népi imák Csanádpalotán

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

Elsőként Kálmány Lajos (Szeged, 1852-1919 néprajzkutató, pap) figyelt fel a nép ajkáról hangzó különös ősi szimbólumokat használó imákra. Néprajzi gyűjtéseit Csanádpalotán is folytatta, kutatta a Boldogasszony szerepét a naiv hitvilágban.

A népi imádságok az egész magyar nyelvterületen megtalálhatók, s nem kötődnek vallási irányzatokhoz. Fontos jellemzőjük, hogy szájhagyomány útján terjedtek, századokon keresztül elkerülték az írásbeliséget. Keletkezésük olyan korra utal, amelynek egyrészt központi gondja a rontástól való félelem, az ellenük való védekezés; másrészt a támaszkeresés, biztonságszerzés a védtelenségben.

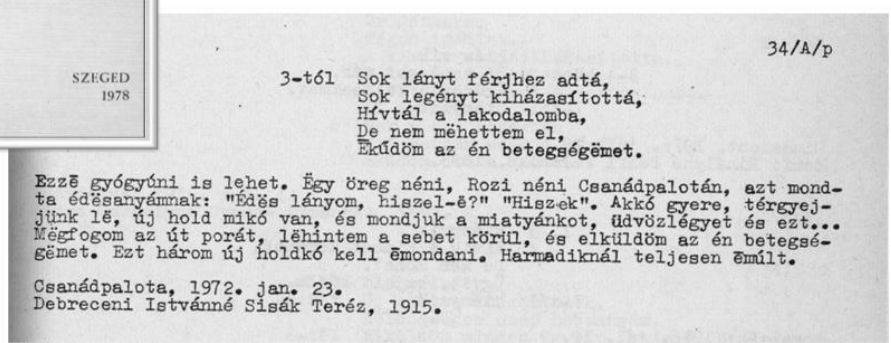
A népi imák jellemzői: A népi imádságok elsősorban otthoni, családi használatra szánt alkotások. Az esti-reggeli közös imádkozás térden állva történt, a szoba szent sarkában tartott szentképek, sok helyen házi oltárok előtt. Legtöbbször a nagyszülőktől tanulták meg az utódok. Egyéni imádságok voltak. Lazán összefüggő képsorok, a vallási történetek látomásszerű kivetítése, szimbólumok használata és a közvetlen hang jellemzi az imaszövegeket.

Polner Zoltán (1933 – 2017) író, költő, újságíró nevéhez fűződik Csongrád megye néprajzának és népi hitvilágának felderítése.

Hírlapíróként fogott hozzá azoknak a népi imádságoknak a gyűjtéséhez, amelyeket nélküle sírba vittek volna az öregek.

A Föld szülte fáját (1978) című gyűjtésében szereplő csanádpalotai adatközlők: Asztalos P. Kálmán, Balogh Józsefné Mészáros Terézia, Beke Istvánné Fejes Erzsébet, Debreceni Istvánné Sisák Teréz, Gulácsi Julianna, Szopka András, Vigh Antalné Gajda Ilona.

23. Nepomuki Szent János Római Katolikus Templom és Plébánia

Szakterületenkénti kategória: épített környezet

A csanádpalotai Nepomuki Szent János-templom településünk legrégebbi építészeti értéke. Csanádpalota ékes-sége 2023-ban ünnepelte felszentelésének 250. évfordulóját, ezen nagy időszak alatt nemcsak a mi életünket, hanem nagyszüleink, dédszüleink, ükszüleink, szépszüleink és még egy pár nemzedék sorsát kísérté végig.

A régi időkben a templom jelentős szerepet játszott a falu növekedésében, központi fekvése révén köréje emelték a legfontosabb középületeket, körülötte alakultak ki az utcák, épültek fel a lakóházak. Érdekes elmé-lyülni egy kicsit a fejlődéstörténetében. Őseink itt keresztelkedtek, itt esküdtek, itt volt értük a halotti mise. Nem kevés emberről van szó, a falu török uralom utáni újraterelítése óta több mint 250 év telt el, Csanádpalota lakossága a mai közel 3000-es lélekszámmal szemben a 19-20. században 5-6000 körülire tehető. A születettek száma évente átlagosan 50-100 fő lehetett, így akár 20-25000 fő kereszteléséről van szó.

A templomunk több vonatkozásban is szerepel az értéktárban. A harangokról már szó esett az ismertető elején, ebben az esetben a templom fejlődéstörténete került a középpontba. A *Historia Domusban* (egyházi intézmények fontosabb eseményeit tartalmazó könyv, a plébániák és szerzetesházak történeti kutatásának fő forrása, vezetése a plébános feladata) lejegyzett történetek, újságcikkek, korabeli fényképek segítségével tárul fel az érdeklődők előtt az elmúlt 250 év eseménysora. A leírás teljes terjedelmében a Csanádpalotai Helytörténeti Füzetek 3. részében kapott helyet.

A Nepomuki Szent János templom az 1900-as évek elején és napjainkban

24. Nepomuki Szent János szobor

Szakterületenkénti kategória: épített környezet

Nepomuki János Közép-Európa legismertebb, legnagyobb tisztelettel ölelt szentjei közé tartozik. János pap vízben lelte halálát.

Nepomuki Szent János Csanádpalotán nemcsak a templomnak volt a védőszentje, a főtéren egy kápolnát is emeltek tiszteletére, sőt két harangot is az ő emlékére öntöttek.

A kápolna a 18. század végén épülhetett, a Historia Domus szerint ugyanis 1826-ban már renoválásra szorult. A főtéri kápolnát 1837 áprilisában bontották el.

A szobor baldachinházát szintén a főtéren, a mai polgármesteri hivatal előtt állították föl, a szobor házát, s kupoláját a plébános tervezte, abba kegyeletből a régi szobrot helyezte el.

Később a szoborházat a templom délnyugati sarkához telepítették át. A hatszögű baldachinház öt oldala árkádos kiképzésű, tetőzete virágkehely alakú, bádogg sisakján kereszt áll. A naiv kivitelezésű faszobrot élénk színekkel festették.

A kápolna a népi vallásosság szép példája. A szobor és a baldachinház ma is gondozott, jó állapotban van.

Nepomuki Szent János névünnepe május 16-án van, ekkor van a templom búcsújának ünnepe is.

25. Őshonos cigája fajta juh tenyésztése Csanádpalotán

Szakterületenkénti kategória: agrár- és élelmiszergazdaság

A Csanádpalotán élő Szikszai István Lajos ötödik generációs juhász. A családja több mint 200 éve cigája juh tenyésztésével foglalkozik. A Csanádpalota határában tartott cigája állomány törzstenyészet, ami a nemzeti cigája génbank része.

A Szikszai család extenzív, külterjes állattartással foglalkozik, vagyis télen a tanyában (supában) van az állomány, tavasztól ősziig pedig kinn a határban legeltetnek.

A család cigája-tenyésztési fő profilja mindig is a tejtermelés és a bérányszaporulat vágóra való eladása volt. A fejés öt hónapig, áprilistól – augusztusig tart. A cigája juh-tejből juhsajtot, gomolyát, édes és erős túrót állítanak elő. A béránysok többségét néhány hónapos korukban, húsvét előtt adják el. Néhány állat megmarad továbbtenyésztésre is.

Hagyományörző indíttatással tenyésztik és fejlesztik a cigája állományt. A cigája, ez az őshonos, magyar háziállat-fajta híressé tette a csanádpalotai juhászt. Szikszai István Lajos állományával, tenyésztési eredményeivel, tenyésztési munkájával hozzájárult a juhtenyésztés fejlődéséhez, jobbításához. Évtizedeken átívelő munkáját fia, Balázs folytatja, aki az állattartáson túl továbbviszi a hagyományt, az értékrendet is.

26. Tarhonyakészítés

Szakterületenkénti kategória: egészség és életmód

A tarhonya magyar étel. A régi időkben, a falvakban nyáron mindenki csinált egy évre való tarhonyát. Egész évben lehet főzni belőle, ha nem tojnak a tyúkok, nincs friss tojás, ezt elő lehet venni. Ez a tésztaféleség az étkezések fő alapja volt, sok-féleképpen főzték: pörkölttarhonya, krumplistarhonya, tarhonyaleves, tejleves tarhonyával és tarhonyás csirke volt a legfinomabb. Az emberek szerették ezeket az ételeket.

A házi tarhonya semmi adalékanyagot nem tartalmaz, a sok tojástól szép sárga. A tarhonyacsinálás nehéz munka, de évente csak egyszer kell nekifogni. Női gene-rációk fogtak össze, lány, anya, mama kellett ehhez a művelethez. Ha sikerül jó napos forró időt kifogni, gyorsan megszárad a tarhonya, élénk színe megmarad.

1 kg liszthez 6 darab tojás kell. Rendelkezni kell fateknővel, és két rostával, (kisebb és nagyobb lyukú legyen) párszárítóval és lenvászon abrosszal. Legalább két fő kell a csináláshoz. A gömbökből összeállt tésztát átrostálják, ami nem esik át a rostán, azt újból gyúrnák, akkor jó, ha kicsik a gömbök.

A tésztát párszárítóra terítve kell kiszárítani. A párszárítót asztallábra teszik, azért hogy alulról is szellőzzön, járja a szél a levegő. Ráterítik az abroszt, és ráöntik a tarhonyát. A napon szárítják, és időnként megkavargatják. Estére beviszik az asztalra. Van, hogy két- három napig is kinn szárítják a tarhonyát. Mikor jó kemény, a rostával kicsi és nagy tarhonyára szétválasztják. Vászonzacskóban, a kamrában felakasztva tárolják.

Így elkészíthető a család egy évi tarhonya szükséglete.

27. Tótkalács

Szakterületenkénti kategória: egészség és életmód

A tótkalács keletkezése arra az időszakra tehető, amikor a falunkba szlovákokat telepítettek be (1700-as évek vége felé). A receptje anyáról – leányra szállt. Főleg ünnepekkor szoktuk sütni, húsvétkor, karácsonykor, falunapra, vagy ha vendégek jönnek a falunkba, házunkba.

Viszonylag olcsó, de különlegesen édes, mazsolás, fonott kalács. Elég munkaigényes, viszont érdemes vele bajlódni, mert nagyon finom. Boltban nem lehet kapni, csak házilag készül. Hagyományos összetevőkből áll, elkészítése nagy szaktudást igényel, és sok idő, türelem kell hozzá. Receptes könyvből nem lehet megcsinálni, ezt látni kell!

Hozzávalók: 0,5 liter tej, 5 dkg élesztő, 2 evőkanál cukor, 1 mokkáskanál só, 2 tojássárgája, 1 csomag mazsola (10 dkg), 10 dkg margarin vagy vaj, 1 kg liszt

Elkészítése: Egy nagy tálban, a langyos tejben elkeverjük a cukrot, beletesszük a tojássárgáját, élesztőt, megfuttatjuk. Ezután hozzáadjuk a lisztet, a sót és 5 dkg margarint vagy zsírt.

Jól kidolgozzuk, 5 felé vágjuk és cipót formálunk belőlük. Kicsit pihentetjük. Addig a vajat habosra keverjük és teszünk hozzá 1 kanál lisztet is. A cipókat tányér nagyságúra kinyújtjuk, (mintha palacsinták lennének) és egyenként megkenjük a vajas liszttel (az utolsót nem!), majd egymás tetejére rakjuk őket (mint a palacsintatortát). Pihentetjük egy kis ideig. Abroszt teszünk az asztalra, ráhelyezzük az ötemeletes tésztát. Először nyújtófával nyújtjuk, majd mint a rétest asztal nagyságúra húzzuk. Meglocsoljuk zsiradékkal és megszórjuk mazsolával. A rövidebb oldaláról felgurítjuk, mint a rétest, 8 szálát vágunk belőle. Négyet-négyet összefonunk és tepsibe tesszük.

Egy órát kelesztjük, ha letelt sütőbe tesszük. (Ekkor még nem kell a tetejére semmi!) Fél süléskor megkenjük cukros vízzel (2 kanál kristálycukor + 1 kis kanál víz). Visszatesszük kis lángon sülni. Akkor jó, ha szép barna a teteje és egész kristálycukor is van rajta.

Ezt a kalácsot este is meg lehet csinálni és kora reggel sütni. A titka: a tejet hidegen kell használni, a kész kalácsot hidegre kell tenni és reggelig megkel. A jól készített tésztát rétegekre szét lehet szedni.

Tótkalácsot is készítettünk 2023 szeptemberében a Csanádpalotán forgatott Ízörzök című televíziós műsorban.

A tésztaszálak készítése

A kész kalács

28. Vízenkőtt-kútbakótt

Szakterületenkénti kategória: turizmus, vendéglátás

A vízenkőtt, más néven kútbakótt hagyományos, a parasztság körében elterjedt süteményfajta. Minden háznál sütötték régen. A tanyákon lakó parasztság és a szegényebb népréteg próbált valamiféle édességet, finomságot előállítani a rendelkezésre álló egyszerű alapanyagokból.

Ezt az édes süteményfélét kelt tésztából készítették, jellegzetessége, hogy a jól kidolgozott tésztát hideg helyen kellett keleszteni. Ledagasztották a tésztát, ruha-szalvétába tették, lazán bekötötték, és vödörben eresztették le az ásott kútba, ami-ben hideg víz volt. Innen kapta a sütemény a nevét is. Így is megkelt a tészta, csak lassabban. Napjainkban, a hűtőszekrényben lehet keleszteni.

Hozzávalók:

1 jó marék hideg, fagyos zsír, kb. 80 dkg liszt, 3 dl langyos tej, pici cukor, 5 dkg élesztő, 3 tojássárgája, 2 dl tejföl, 1 evőkanál cukor, hogy édes legyen a tészta. Lehet bele reszelt citromhéjat is tenni.

Elkészítése:

Kalácstésztát készítünk, az élesztőt a langyos cukros tejben fel lehet futtatni, bele-öntjük a liszt közepébe, utána kell beletenni a többi hozzávalót. Ha nem elég könnyű a tészta, langyos tejet teszünk még bele. Régen nem volt mérleg, nem mértek semmit, gondolomra, marékra, bögrével mértek mindent. Összeállítás után, jól ki kell dolgozni, kézzel sokáig gyúrni a tálban, majd egy cipót formázunk belő-e. Úgy kell bekötni a ruhaszalvétába, hogy férjen benne a keléskor is, legyen nagyobb a szalvéta.

Hideg helyen, legalább két órán át kelesztjük, mert lassabban dolgozik az élesztő. Ezután kivesszük a ruhából, és a tésztából kis darabokat csípünk, 10-12 cm hosszú rudacskákká alakítjuk, belemártjuk a cukros darabos dióba és közben sodorjuk. Végül kifli alakot formálunk belőle és kizsírozott tepsibe tesszük sülni.

Régen sokan laktak együtt, így hatalmas adagokat sütöttek egyszerre, mert ez a tészta nem romlott meg, néhány napig el tudták tárolni. Ha megszáradt, tejjel akkor is elmajszolgatták.

29. Volt egyszer egy gimnázium

Szakterületenkénti kategória: kulturális örökség

1963. szeptember 1-jén, az emeletes iskola felújított épületében indult -32 fővel - a gimnáziumi oktatás Csanádpalotán. A vidékiek részére a Megyei Művelődési Osztály a volt gazdasági iskola épületében diákhonatot is létesített.

A csanádpalotai iskola kiváló tanárai oktatták a gimnazistákat. A középfokú intézmény tanulói igencsak jó hatással voltak a település életére. Tanulmányi eredményeik megfeleltek az országos átlagnak. A német nyelv anyanyelvi környezetben történő gyakorlására is adódott lehetőségük, Potsdamba és Berlinbe jutott el a gimnazisták egy csoportja.

A tanulás mellett színjátszó körben csillogtatták előadói képességüket, mozgáskultúrájukat a néptáncban, valamint a sportban, nevezetesen labdarúgásban és asztali-teniszből fejlesztették. Kállai István, testnevelő tanár, iskolaigazgató visszaemlékezése szerint a gimnazisták lendületet vittek a község sportéletébe. A tanulókból és a helybeli fiatalokból új labdarúgó csapat létesült. A fiúk tetszetős, kombinatív játékkal emlékeztetők sikereket arattak.

Kivették részüket az építőtábori munkákból, címereztek, hagymát szedtek, kukoricát törtek. Pezsgő, színes életük volt.

A Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya tervbe vette, hogy 1976-ban a községben egy négy tantermes gimnáziumot építtet. A telket kijelölték (a jelenlegi művelődési ház helyén), az építkezést azonban nem kezdték meg.

A nappali rendszerű középfokú oktatást az 1966-67-es tanév végén megszüntették. A tanulókat beirányították Makóra.

A gimnázium emlékét – egy öregdiáknak köszönhetően – márvány emléktábla őrzi az iskola falán.

